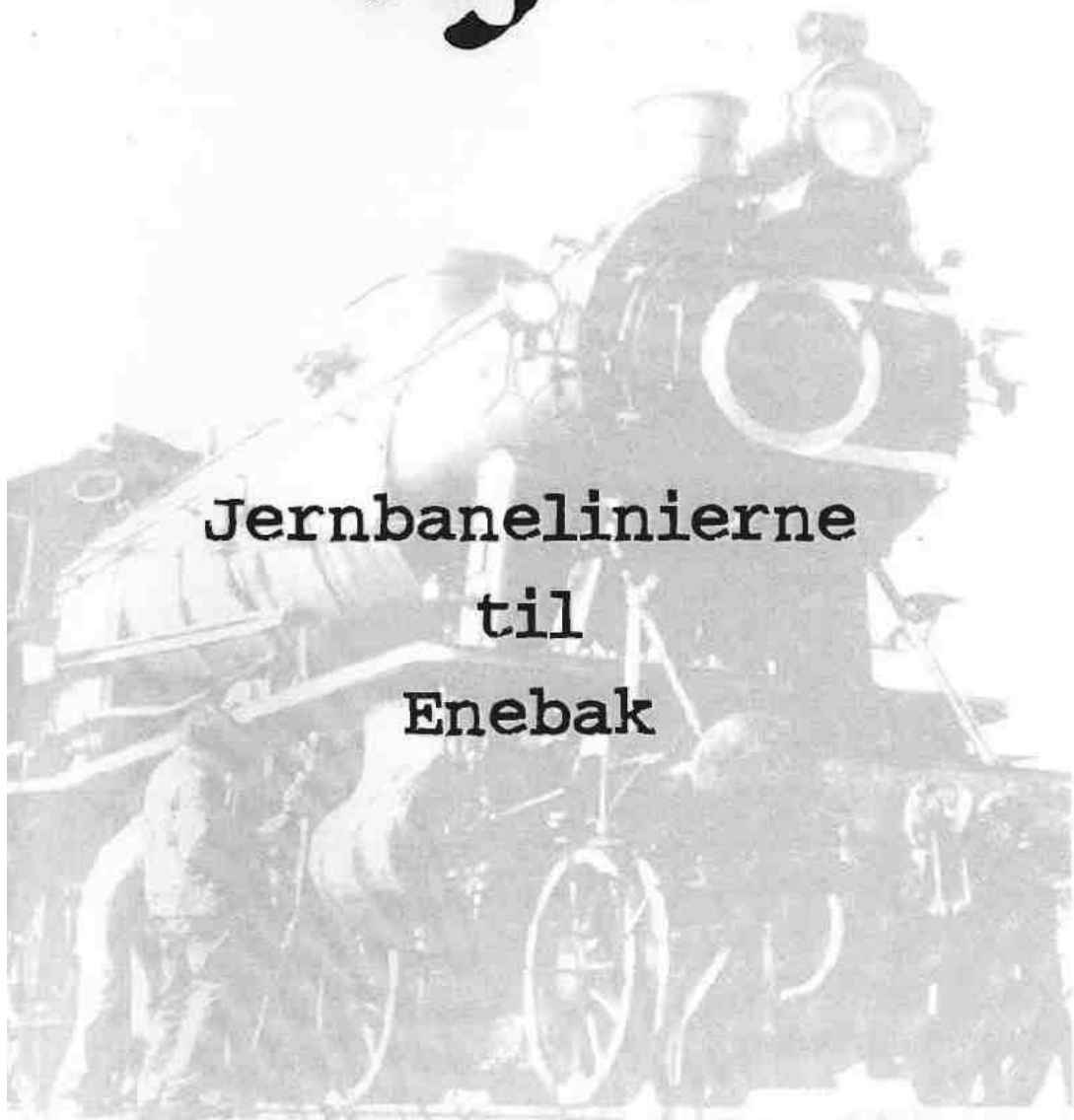

Lokalhistorisk skrift for Enebakk
Nr. 3 • 2006 • Årgang 8 • Utgitt av Enebakk Historielag

ÍGN

**Jernbanelinierne
til
Enebak**

V i er nå midt i rulleringen av kommuneplanen for 2007 - 2018, som vil danne grunnlaget for hvordan Enebakk vil utvikle seg i de kommende år. Enebakk historielag vil gjøre sitt for å få politikerne til å se verdien i å bevare det fåtall vi har igjen av kulturminner. Rivning av gamle plasser og bygninger er nemlig ikke nødvendigvis alltid et fremskritt, kanskje snarere tvert imot? Det legges nå opp til en ekstrem boligutbygging i kommunen og dette vil i såfall skape store utfordringer innenfor skole, infrastruktur og helsevesen. Kanskje skal man stoppe litt opp og tenke seg om? Noen har kanskje hørt ordtaket: "Det er en klein fugl som skit i sitt eget reir"?

Torsdag 17. august har Enebakk historielag samlet en rekke eksperter på kulturminner til temamøte på Holtop. Her møter man John Arne Balto fra Fortidsminneforeningen og Ole Jakob Holt fra historielaget. Begge disse tar for seg kulturminnevern, sett fra forskjellige synsvinkler. I tillegg har vi vært så heldige å få med oss Christian Oppegaard, som skal fortelle om bevaring av gamle bygninger. Møt opp og delta i debatten!

I dette nummer av Ign tar vi for oss hvordan Enebakk kunne blitt dersom jernbanen hadde kommet hit, slik det engang var planlagt. Både på 1860-tallet og på 1890-tallet fantes det nemlig langt fremskredne planer. Vi tar for oss Oberst J. Erichsons rapport fra 1899, som Rolf Solberg var så heldig å finne ved en tilfældighet. Denne rapporten forteller i detalj hvordan jernbanelinjen var tenkt og det er fascinerende lesning. Denne rapporten er på mange måter historien om et Enebakk som aldri kom. Så får man heller akseptere det noe uvante språket.

Henning Bergersen

Toget kom aldri til Enebakk

Av Henning Bergersen

Hva hadde skjedd dersom jernbanen kom til Enebakk og hvordan ville bygda vår sett ut i dag? Ville Enebakk vært en forstad til Oslo, på linje med Kolbotn eller Ski, eller ville jernbanen forlengst vært nedlagt og omgjort til museum? Sikkert er det ihvertfall at mye ville vært annerledes.

På tross av sin nærhet til hovedstaden tok det lang tid før Enebakk fikk utviklet et moderne kommunikasjons- og veinett. I tiden før 1860-årene var det vinterveiene og vannveiene som utgjorde de viktigste ferdsselsårene i Enebakk. En av disse var "Vinterveien til Smaalenene" som gikk fra Christiania over Enebakk og videre nedover mot Østfold. I dag heter den Enebakkveien.

Mange lass med bondevarer og plank har gått langs denne veien, over Bru og Klemma til Enebakk, og videre til Smaalenene. Om vinteren gikk den over isen på Langen. Den aller viktigste ferdselsåren for Enebakk i gamle dager var imidlertid plankeveien til Christiania, over Børter og Rausjø.

Helt fra 1600-tallet og opp til midten av 1800-tallet har sagbruk og plankekjøring vært en viktig næringsvei for enebakkingene. Det er enorme skogstrekninger innenfor bygdas grenser og i en periode var det opp til 27 privilegerte sager i drift. Kjøringen av plank var en viktig inntektskilde for mange bønder helt fra 1500-tallet og frem til nye veier og jernbanen utkonkurrerte dem på slutten av 1800-tallet.

Kjøringen foregikk om vinteren fra sager på Østlandet til bordtomtene innerst i Bjørvika, der plankene ble stablet for utskipping. I lange rekker kom hester med lass, og naturlig nok fulgte skjenkesteder og lurveleven med. Fra Folloregionen ble det særlig kjørt fra Enebakk, langs den såkalte "Plankeveien" gjennom Østmarka, og via Strømsvegen fra Rælingen. Selve gullalderperioden for denne sagbruksdrifta i Enebakk tok slutt da krigen mot Sverige brøt ut i 1807. I tiden 1855-1875 førte bedre kommunikasjon og anlegg av damp-sager til omlegging av sagbruksdriften. I tiden 1875-1900 sank omsetningen av sagskurd og det viktige næringsgrunnlag for Enebakkingene ble dermed sterkt redusert.

Enebakk har også hatt et annen viktig kommunikasjonsmiddel, nemlig dampskipsfart på Øyeren, som kom igang omkring 1860. Norsk Hovedjernbane startet i 1865 regelmessig dampskipstrafikk for å frakte reisende, gods og melk i forbindelse med togene mellom Lillestrøm og Christiania. Jernbanen sluttet med sin dampskipstrafikk ca. 1890 fordi trafikken var sterkt avtatt, antagelig på grunn av at distriktene omkring den sydlige del av Øyeren ved åpningen av østre Smaalenslinje var gått over til lettvinnt transport via jernbane.

Mellom 1850 og 1900 ble Enebakkveien og Rælingsveien radikalt forbedret. For å få en bedre tilknytning til Ski stasjon ble også veien mellom Enebakk og Ski utbedret i 1864. Veien fra Tangen bru og ned til Østfold grense (mot Tomter) ble utbedret i 1870 og 1880-årene, mest sannsynlig for å få etablert bedre forbindelse med Tomter stasjon.

Tidlig på 1860-tallet anla Holm Jølsen en treoljefabrikk i Ekebergdalen og dette skulle bli starten på det største industrieventyret i bygdas historie. På grunn av parafinen, som kom fra USA, måtte Jølsen raskt skrinlegge sin treoljeproduksjon. I 1866 sto imidlertid den første fyrstikkfabrikken i Ekebergdalen klar. Holm Jølsen håpet at når toglinjen kom til bygda, ville fremtiden være sikret. Den første fabrikken brant i 1870, men ble gjenoppbygd, for så å brenne igjen i 1875. Enda en gang ble fabrikken gjenreist og var da den nest største i Norge, med egen landhandel, fabrikkskole, fast lege, og ca. 300 arbeidere. I 1886 ble fabrikken nedlagt og Holm Jølsens livsverk lagt i grus. Den korte, men svært hektiske tiden fyrstikkfabrikken blomstret var bakgrunnen for en arbeidsmigrasjon til Enebakk som bygda ikke har opplevd maken til, hverken før eller senere. Og hele virksomheten til Jølsen var tuftet på håpet om at jernbanen skulle komme. Hvilket den aldri gjorde.

Holm Jølsens fyrstikkfabrikk i Ekebergdalen var i drift fra 1866 til 1886. Dette bildet er fra 1877 og viser den tredje, og siste, fabrikk. Foto: Enebakk historielags arkiv.

Alt i 1866 oppsto det krav om at det måtte bygges jernbane fra Christiania gjennom Smaalenenes amt (Østfold) til Sverige, for å lette ferdsel og transport til kontinentet. Et av forslagene som dukket opp var å legge Smaalensbanen tvers gjennom Østmarka til Enebakk. Enebakk herredsstyre deltok sterkt i denne debatten og lanserte et forslag om å legge traseen gjennom Rausjømarka, via Ekebergdalen og frem til Enebakk kirke. Dette forslaget ble fremmet, men fikk ikke gjennomslag. Et annet forslag om å etablere en sidelinje fra Ski til Enebakk kirke via Tømmerbråten, ble heller ikke hørt. Under stortingets behandling av trasévalg, fremmet stortingsrepresentant Wiig forslag om en nøyere undersøkelse av linjene om Enebakk. "Vi vil ha en jernbane istedenfor de bakkete veier", fremholdt han - men forslaget hans falt mot 4 stemmer. Debatten om trasévalg raste deretter i mange år før Stortinget i juni 1874 omsider fattet sin beslutning.

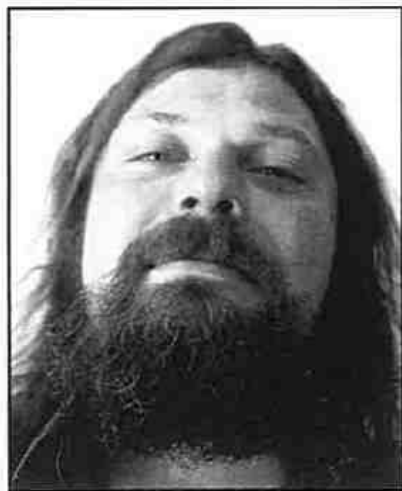
Fabrikkeier Holm Jølsen håpet i det lengste på at denne linjen skulle bli en realitet, men i 1874 var altså slaget tapt. Stortinget vedtok at jernbanen skulle legges via Kolbotn, Ski og Tømter - utenom Enebakk. For Folloes vedkommende fikk banens endelige lokalisering fra Christiania over Bekkelaget, Ljan og Kolbotn til Ski (den såkalte Skilinja) stor betydning for samferdsel, bosetning og bebyggelse i hele dette distriktet.

I årene etter 1874 ble stadig nye jernbanelinjer anlagt og på slutten av 1890-tallet ble forslaget om en jernbanelinje til Enebakk på nytt fremmet. Denne gangen fulgte linja i hovedtrekk dagens riksveitrasè. På tross av omfattende befaringer og utredninger ble også dette forslaget forkastet. Senere har ingen fremmet forslag om jernbane til Enebakk. Fra å være gjennomfartssted for en av de viktigste veiforbindelsene mellom Christiania og Smaalenene, falt Enebakk derfor mellom to stoler: etableringen av hovedjernbanen mellom Christiania og Eidsvoll, med Lillestrøm som nærmeste knutepunkt på øversiden av Enebakk - og etableringen av Østfoldbanen, med Ski og Tømter stasjoner som knutepunktene øst og syd for kommunen. Et resultat av dette var at grunnlaget for industrietablering i kommunen ble kraftig redusert.

Hva har det betydd for Enebakk at jernbanen aldri kom til bygda og hvordan ville Enebakk sett ut dersom jernbanen hadde kommet på slutten av 1800-tallet? Helt sikkert er det at Enebakk, ved å ligge "utenfor allfarvei", har klart å bevare mye av sitt særpreg, sin egenart og ikke minst; den flotte naturen. Ser man på andre steder i samme avstand fra hovedstaden, finner vi en helt annen utvikling: drabantbebyggelse, blokker, høyere kriminalitet - men også flere valgmuligheter, flere arbeidsplasser og bedre kommunikasjon. Enebakk derimot, var langt inn på 1900-tallet hovedsakelig bebodd av bønder og skogsarbeidere.

Denne tilstanden har kanskje bidratt til at enebakkinger er blitt mer skeptiske til det urbane og at folk har holdt på gamle tradisjoner lengre. Hvilke andre steder, bare tre mil fra Oslo, finnes det fortsatt mennesker som prater den gamle dialekten? Uansett ville nok en toglinje, dersom den ble bygget i 1860-årene eller i 1890-årene, forlengst vært nedlagt og omgjort til museum på linje med tertittbanen.

Vår tid stiller andre krav og de siste årene har man sett en økende tilflytting til bygda og ikke minst; en utbyggingsiver av en annen verden. De nære skogområder, de gamle hus og våre kulturminner faller for fote og stadig nye byggefelt dukker opp. Rekkehus har blitt stadig vanligere og nå har vi til og med fått vår første blokk i Østmarkskollen i Ytterbygda. En bastard av en betongkloss som aldri burde vært bygd. Midt denne i moderniserings- og utbyggingsiveren må vi ikke glemme at vi også har våre tradisjoner å ta vare på, og skal man tro de som flytter til bygda, er det nettopp på grunn av naturen og tryggheten de kommer. Goder vi har, men som vi nå kanskje er i ferd med å ødelegge?

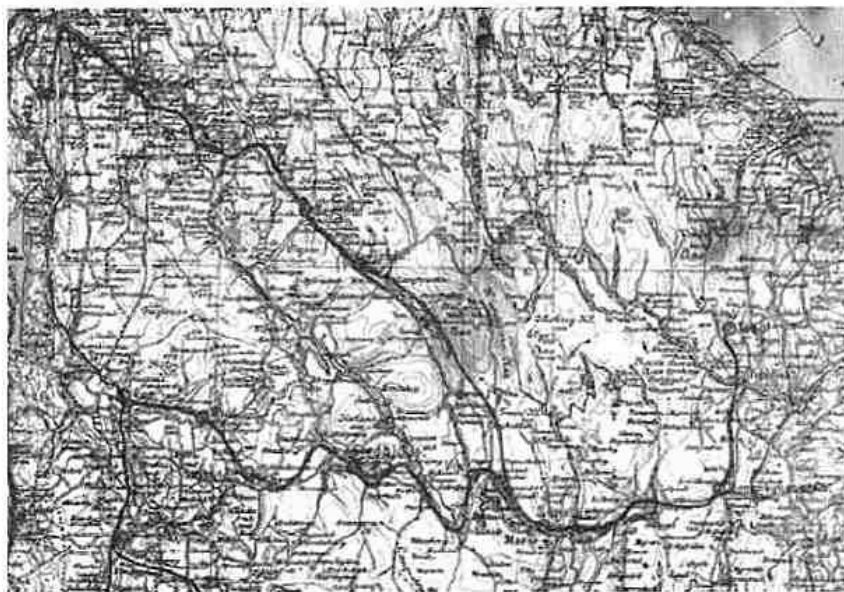

Henning Bergersen er født i 1969 og kommer fra Ytre Enebakk. Cand. Mag. fra Universitetet i Oslo med fagene historie og folkloristikk. Har sin daglige arbeidsplass som informasjonskonsulent i Enebakk kommune. Skriver jevnlig for flere norske aviser og tidsskrifter.

Foto: Camilla Henrikke Esp.

Jernbanelinierne til Enebak

Av Oberst J. Erichsen

Dette kartet fra 1899 viser hvordan Oberst Erichsen tenkte seg jernbanelinjene. Foto: Enebakk historielags arkiv.

I henhold til anmodning fra den ærede komite foretog Kaptein Bølling i Marts d.a. en befaring af det terrengstrøk, hvorigjennem en jernbane, der skulde sætte Enebak i forbindelse med Christiania, antoges at maatte gaa. I den paafølgende mai maaned udførte kapteinen derefter de for en generel undersøgelse fornødne arbejder i marken, hvilke han fik afsluttet.

Ved sin kort efterpaafølgende sygdom med dødelig udgang blev kaptein Bølling imidlertid forhindret i at bearbejde de ved arbejderne i marken indvundne resultater, hvilken del af arbeidet den ærede komite derefter viste mig den tillid at overdrage til mig. Angaaende den foretagne undersøgelse og de ved samme indvundne resultater skal jeg derfor tillade mig at afgive nedenstaaende indberetning.

Undersøgelsen er, som almindeligt ved generelle undersøgelser, foretaget således, at der er optaget et nivellement efter det strøg, hvori linien fandtes at burde gaa, og er der nedslaaet pæle ved hver 50de meter af nivellementet. Nogen udstikning af linien har derimod ikke fundet sted. Da nogen detaljeret beregning af anlægsimkostningerne som følge deraf ikke har kunnet foretages, ville de i det efterstaaende overslag opførte beløb ikke kunne gjøre krav paa fuld paalidelighed for de kontoers vedkommende, der i mere eller mindre grad ere afhængige af terrenget, og da særligt hvad planeringen angaar. De for denne og til dels ogsaa for broer samt for veioplægninger og overgange opførte beløb ere nemlig for den væsentligste del ansatte efter et skjøn.

Den undersøgte linie har sit udgangspunkt paa en slette lidt nordenfor gaarden Tobøl, hvor endestationen er tænkt anlagt i en høide af ca. 187 meter over havet. Den sænker sig strax med et fald af 1 paa 60 langs nordsiden af pikengbækkens dalføre, passerer denne bæk og præstelven et stykke ovenfor hovedveien, ret for Enebak kirke, og stiger derpaa med 1 paa 70 op paa sletten vestenfor gaarden Bøler. Ved den detaljerede undersøgelse af jernbanelinien, der antagelig vil blive foretaget, før beslutning om jernbanens udførelse bliver fattet, bør det formentlig komme under overveielse, hvorvidt ikke jernbanen kunde stanse og endestationen blive anlagt paa sletten ved Bøler.

På jorden bak gården Tobøl skulle endestasjonen på Enebakklinjen anlegges. (Red.) Foto: Henning Bergersen

Man vilde derved spare bygningen af det i overslaget som parcel I betegnende 2,7 km lange stykke, hvis bygning er anslaaet at ville koste 67 133 kroner foruden expropriationsudgifterne. Derhos vilde det antagelig, efter en for øvrigt løselig betragtning af terrænget, være fra denne slette ved Bøler, at det sidespor maatte gaa ud, der vilde blive paakrevet, hvis fabrikker skulde blive anlagte ved Præstelven paa den strækning af samme, der ligger mellem hovedveien og Øieren. For den almindelige trafik fra distriktet synes det at maatte være af forholdsvis ringe betydning, enten stationen blev paa sletten nordenfor Tobøl eller vestenfor Bøler.

Sletta ved gården Bøler var et annet alternativ for endestasjon. (Red.) Foto: Henning Bergersen

Fra Bøler af fortsættes opstigningen med 1 paa 70 indtil Bøvelstadmyren, hvor linien, som der ligger på 194 meter over havet, har nået det høieste punkt af den aas, der maa overskrides for fra Enebak at komme over til Vaagsvandets dalføre.

Sommeridyll ved Holtjenn. Foto: Henning Bergersen.

Linien gaar derefter dels horisontalt og dels med svage op- og nedstigninger langs Holtstjernet og over Breimosen til Kastebakken, hvor nedstigninger fra aasen tager sin begyndelse. Ved gaarden Tømmerbraaten, hvor trafikken fra Dalefjordingen vilde komme ind paa banen, er en station tænkt anlagt.

*Her ved Tømmerbråtan var det planlagt å anlegge en togstasjon. (Red.)
Foto: Henning Bergersen.*

Ved Kastebakken begynder som nævnt nedstigningen, og foregaard denne ved et saagodtsom uafbrudt 3,5 km langt fald af 1 paa 50, hvorved linien sænker sig til høiden 125 meter over havet. Nedstigningen finder sted i et til dels meget kostbart terræng, og vil det ved gaarden Omberg antagelig blive nødvendigt at bringe i anvendelse de skarpeste tilladte kurver med 150 meters radius.

Efterat dalbunden er naaet, gaar linien i et forholdsvis gunstgt terræng bag gaarden Bjerke og langs nordsiden af den elv, der løber fra Vaagsvandet ned i Mjersvandet. Ved gaarden Sagstuen omtrent ligeoverfor Marie kapel er en station foreslaaet. Paa den her beskrevne strækning af linien: fra udgangspunktet ved Tobøl til et stykke bortenfor stationen ved Sagstuen, i en længde af 12,34 km, er liniens retning i det væsenlige givet.

*Også ved Sagstua i Ytterbygda skulle en stasjon anlegges. (Red.)
Foto: Henning Bergersen.*

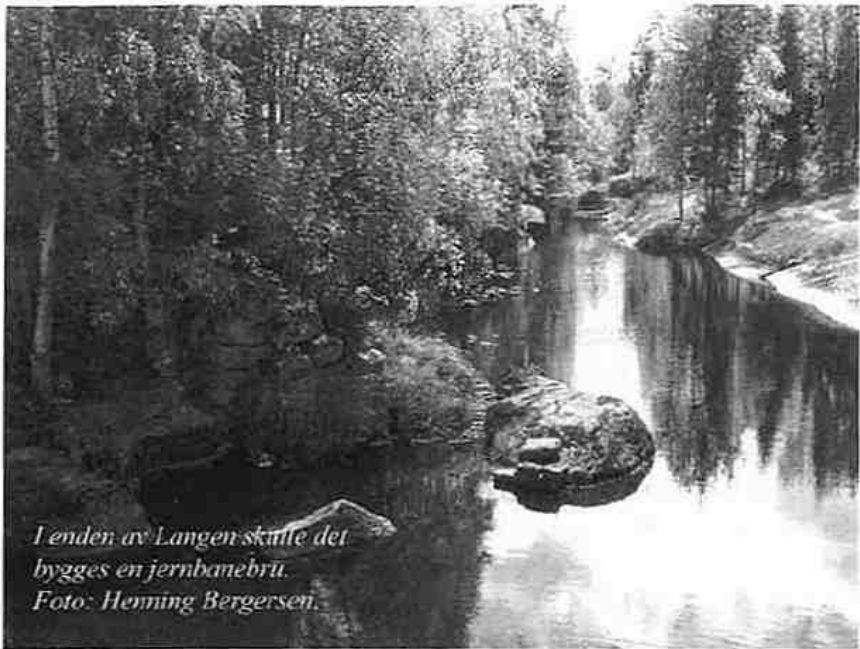
Herfra er det imidlertid bragt paa bane og undersøgt 2 retninger for liniens videre fortsættelse. Den ene af disse linier, der i det væsentlige følger det strøg, hvori den forbi Gjersrudtjernet førende vei til Enebak er anlagt, og som er ført ind paa Smaalensbanen ved gaarden Holm omtrent midt imellem Ljan og Kullebunden stationer, vil blive benævnt Ljanslinien. Den anden linie, der er ført mere direkte paa Smaalensbanen over det smaakuperede terræng omkring Langen- og Gjedsjøvandende, og som er ført ind paa Smaalensbanen ved gaarden Fos noget søndenfor Oppegaard station, vil blive benævnt Skilinen. Disse linier skulle her blive omhandlede hver for sig.

Ljanslinien begynder kort efter at have forladt Sagstuen station at stige med 1 paa 70, idet den gaar i omtrent lige retning mod Bindingsvandene. Den gaar bagenfor Ødegaarden, ad en betydeligere viadukt over Signedalen, langs en aasside op til Sagbækken, som den passerer ved dennes udløb af Viktjernmyren, forbi pladsen Bjørnholdt og naar ca. 1 km. Søndenfor Bindingsvandene sit høieste punkt 195 meter over havet. Den sænker sig derpaa med 1 paa 60 ned til Bindingsvandene, hvis østre bred den følger indover til gaarden Fjeld, hvor en station er tænkt anlagt. Fra Fjeld, der ligger i en afstand af 21 km. Fra udgangspunktet, og til gaarden Hauketo lige ved Ljabro følger linien derefter temmelig nær hovedveien, idet den kun paa enkelte strækninger saasom langs Rolandsbækken og mellem Stensrud og Gjersrudtjernet er ført ad andre strøg end det, hvori hovedveien er anlagt. Den sænker sig herunder med anvendelse af maximumsfaldet 1 paa 50, der dog paa flere steder er afbrudt ved horisontaler og svagere fald, fra høiden 178, 5 meter over havet ved Fjeld til høiden 70, 5 meter over havet ved Hauketo. Ved Stertebraaten og ved Gjersrudtjernet ere stationer tænkte anlagte og ved Kroghol et sidespor for trælasttrafikken fra det derværende sagbrug.

Uagtet terrænet mellem Sagstuen station og Hauketo for et fjeldterræng at være maa kaldes ret gunstgt vilde denne strækning dog neppe blive saa ganske billig at bygge, og ved Hauketo vilde en tunnel af adskillig længde ikke staa til at undgaa. Af hensyn til det særdeles vanskelige terræng mellem Ljabro og Ljan, der vilde kræve uforholdsmæssigt kostbare planeringsarbeider, er linien fra Hauketo ført i sydlig retning til gaarden Holm og der ind paa Smaalensbanen. Ved Holm maatte da blive at anlægge en ny station som forbindelsesstation mellem Smaalensbanen og Enebakbanen.

Denne station vilde komme til at ligge midt mellem Ljans og Kullebundens stationer, 2, 5 km. Fra hver af dem og i ca. 10, 3 km. Afstand fra Christiania, samt i 35, 2 km. Afstand fra udgangspunktet ved Tobøl. Da dette vilde være en i flere henseender lidet heldig anordning, bør det visselig ved banens detaljerede undersøgelse blive gjenstand for overveielse, hvorvidt ikke linien til trods for de store planeringsarbeider bør søges ført ind paa Ljans station. Reiselængden til Christiania vilde derved blive forkortet med ca. 3 km. Det turde ogsaa fortjene at sees nærmere paa, hvorvidt der skulde være mulighed for at føre linien fra et punkt paa den nu undersøgte linie f. ex, ved Kroghol over til Kullebundens station og der ind paa Smaalensbanen.

Skilinen fortsætter fra Sagstuen station, hvor linien ligger paa høiden 137 meter over havet, paa det nærmeste horizontalt, langs Vaagsvandet, omkring dettes nordre ende, forbi gaarden Vik, hvor en station er paatænkt, og derefter ad et lavænde over til Langenvandets søndre ende. Den gaar over elven, der fra Langenvandet falder i Vaagsvandet, lige ved elvens udløb af førstnævndte vand og derpaa langs Langenvandets vestre bred. Ved pladsen Gjerseng forlader den Langenvandet og føres over til Gjedsjøen, hvis søndre bred den derpaa følger forbi gaardene Gjedsjø og Skjegstad. Her er en station tænkt anlagt.

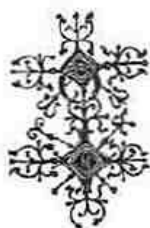

*I enden av Langen skulle det
bygges en jernbanebru.
Foto: Hemming Bergersen.*

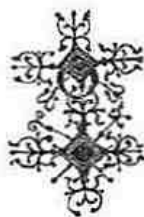
Da linien fra Vik nedennom Langenvandets sydende og derefter op langs dettes vestre bred gaar i en stor bue, burde det ved en eventuel detaljeret undersøgelse søges bragt paa det rene, om ikke linien fra Vik af kunde føres i mere lige retning over Langenvandet høiere oppe. Mellem Gjedsjøen og Nærevandet gaar hovedveien over en mindre aas. Denne aas har man med jernbanelinien omgaaet paa dens nordside, idet man har ført linien om gaardene Jørgenrud og Stubberud og over Solbolmyren. Linien har herunder med stigning af 1 paa 70 hævet sig op 19 meter, hvorpaa den igjen med et fald af 1 paa 70 sænker sig de samme 19 meter ned mod gaardene Bjerke og Stokstad. Ved den sidste er forudsat en station. Herfra kunde linien uden hinder af terrænget føres hen til Ski station og der ind paa Smaalensbanen, men for at blive til mere nytte for den øvre del af bygden er den fra Stokstad af ført ad den flade dalbund op til gaarden Ruud, hvor en station er tænkt anlagt.

Derfra sænker den sig med et fald først af 1 paa 50 og derefter af 1 paa 80 ned mod gaarden Fos, hvor den er ført ind paa Smaalensbanen, ca, 2 km. søndenfor Oppegaard station, i en afstand fra Christiania af 20, 1 km. Og fra udgangspunktet ved Tobøl af 28, 6 km. Ved Fos maatte der i tilfælde ligesom ved Holm paa Ljanslinien anlægges en ny station som forbindelsesstation med Smaalensbanen, forsaavidt manda ikke skulde foretrække at føre Enebaklinien med et særskilt dobbeltspor op til Oppegaard station.

Skilinen gaar i det hele gennem et gunstigt terræng, idet der kun paa strækningen mellem Langenvandets sydende og Gjedsjø antages at vilde blive spørgsmaal om kostbarere planeringsarbejder. Idet for øvrigt henvises til det medfølgende oversigtsprofil, skal her kun gjøres opmærksom paa, at afstanden fra Christiania vilde blive: til stationen ved Sagstuen ad Ljanslinien 33, 5 km. Og ad Skilinen 36, 7 km. – Til endestationen ved Tobøl ad Ljanslinien 56, 5 km. Og ad Skilinen 48, 7 km. Som maximumsstigning har man antaget at kunne faa ved begge linier i retning mod Christiania 1 paa 70 og i retning mod Enebak 1 paa 50. Med hensyn til det opgjorde overslag skal her anføres følgende. Banen er i henhold til fra den ærede komite modtagen meddelelse forudsat bygget som en tærtiærbane med normal sporvidde. Man er som følge deraf gaaet ud fra: 1) At der ikke ved banen vilde blive spørgsmaal om andet end ganske langsom kjørsel, og 2) at navnlig mellomstationerne kunde anordnes meget simpelt og med en for en tærtiærbane afpasset drift for øie, men at 3) Banen samtidigt blev at anlægge saaledes, at den kunde befares af Smaalensbanens passager- og godsvogne. I overensstemmelse med disse principer har man antaget: 1) at den mindstekrumningsradius ikke burde sættes lavere end til 150 meter. 2) at alle broer og viadukter kunne bygges af træ og 3) at skinnevægten bør være 22,5 kg. pr. meter.

Lagsliv

Kulturminnebefaringer 2006

Kulturminneverngruppa har i sommer gjennomført en svært omfattende befaringsrunde i Enebakk. Trolig er dette den mest omfattende befaringsrunde i lagets 51-årige historie. Disse befaringsrundene er blitt gjort for å kartlegge mulig truede kulturminner på Flateby, i Kirkebygda, i Dalefjerdingsdalen, på Hammeren, i Ytre Enebakk og i Rausjø. Befaringene har foregått over fem dager og med seg på disse turene har kulturminneverngruppa hatt fagfolk med god kjennskap til de enkelte områder.

Følgende befaringsrundene har vært gjennomført:

Befaring på Flateby - Søndag 14. mai.

Befaring i Kirkebygda - Søndag 28. mai.

Befaring i Ytre Enebakk - Søndag 18. juni.

Befaring i Dalefjerdingsdalen og på Hammeren - Søndag 23. juli.

Befaring i Rausjø - Søndag 30. juli.

Kulturminneverngruppa vil nå fordøye alle inntrykk og deretter skrive en omfattende og detaljert rapport om sine erfaringer fra disse befaringsrundene. Denne rapporten vil bli fremlagt til godkjenning for styret i Enebakk historielag og deretter vedlegges som en del av historielagets innspill til kommuneplanen for 2007-2018.

14. mai befarte kulturminneverngruppa Flateby. Kjentfolk på denne turen var Bjørnar Thoresen og Juul Sverre Stener. Foto: Henning Bergersen.

Kirkebygda og Ekebergdalen fikk besøk av kulturminneverngruppa 28. mai og kjentfolk var Arne Østerby, Jan Svartebekk og Petter Mogens Oppegaard. Foto: Henning Bergersen.

Kulturminneverngruppa på befaring i Ytterbygda 18. juni, med Bjørn Bjerkland og Rolf Solberg som kjentmenn. Foto: Henning Bergersen.

Befaring i Dalefferdingen og på Hammeren 23. juli, med Åse Killerud som lokalkjent. Foto: Henning Bergersen.

Kulturminneverngruppa avsluttet sin befaringsrunde i Rausjø 30. juli, med Rolf Solberg og undertegnede som kjentmenn. Foto: Henning Bergersen.

Ny bru over Tangenelva!

Kulturminneverngruppa har i sommer startet en større opprydningsaksjon langs Tangenelva i Ytterbygda. Dette området, som for noen år tilbake ble ryddet av Tangenelvas venner, er nå i ferd med å gro helt igjen. Dette er svært beklagelig! Enebakk historielag mener dette området er viktig, både med tanke på det rikholdige utvalg av kulturminner langs vassdraget og det rekreasjonsmessige potensialet området har for innbyggerne. Historielaget har nå derfor inngått et samarbeid med Enebakk kommune. Brua over over elva ved Sagstua trenger umiddelbar utbedring. Det er flere ødelagte bordplanker på selve damkrona og faren for at barn kan sette seg fast eller trå igjennom er overhengende. Demningen fungerer som skolevei for et større antall barn hver dag.

Fordelen ved denne bruken av demningen er blant annet at disse barna unngår å krysse den sterkt trafikkerte veien nede ved Tangen bru. Enebakk historielag vil i sommer derfor skifte ut samtlige bord på brua. Restaureringen av brua er planlagt ferdig til skolestart høsten 2006.

Etterhvert ønsker kulturminneverngruppa også å gjennomføre følgende tiltak langs elva:

- Rydde stiene og de tidligere anlagte benker/sitteplasser i området for busker, greiner, avfall, slik at det blir lettere for folk å ta seg frem langs elva. Enkelte steder ser vi nødvendigheten av å utvide stien noe, slik at folk med f. eks rullestol, igjen får mulighet til å passere forbi busker og kratt uten store problemer.
- Fulle på med grus/stein/leire der det måtte være nødvendig, samt rydde den igjengrodd stien fra skomakerverkstedet, forbi hjulmakerverkstedet og ned til den gamle sagtomta.
- Forleng overvannsrørene som på tre-fire steder gjør stien svært bløt. Disse rørene bør forlenges med en til to meter, slik at man kan unngå de våte og gjørmete partiene langs stien. Slik det er nå, renner nemlig vannet rett ned på stien.
- På to steder ønsker man også å grøfte langs stien, slik at man kan begrense problemer med vann og gjørme, som hindrer fremkommeligheten for eldre og folk med rullestol.

I neste runde ønsker Enebakk historielag å sette opp informasjonsskilt langs strekningen, slik at tuopplevelsen kan forsterkes med relevant lokalhistorisk informasjon. Kulturminneverngruppa ønsker også å få til en årlig vårryddedaksjon langs Tanganelva, gjerne i forkant av 17. mai. Kulturminneverngruppa ønsker å ta på seg ansvaret for å gjennomføre disse årlige dugnadene, samt det løpende vedlikeholdet av stier og rasteplasser i området. På denne måten sikrer man kontinuitet i vedlikeholdet av dette viktige kulturhistoriske området.

Besøk historielagets hjemmesider: www.enebakkhistorielag.no

På våre hjemmesider ønsker vi å presentere lagets aktiviteter og annet av interesse for de som vil vite mer om Enebakk historie både fra nyere og eldre tider. Tanken er at hjemmesiden skal fungere som et møtested og et informasjonssenter for både medlemmer og ikke-medlemmer.

Send gjerne inn forslag, stoff og innspill på e-post:
webmaster@enebakkhistorielag.no

Revisjon av lagets lover

Det har de siste årene vokst frem et stadig sterkere behov for å revidere lovene for Enebakk historielag, slik at de på en bedre måte kan speile lagets nåværende struktur og arbeidsform. Det ble i styremøte 14. mars 2006 derfor nedsatt en komité som skal utarbeide et forslag til revidering av lovene på årsmøtet i desember 2006. Komiteen skal, etter innspill fra styret og lagets øvrige medlemmer, fremlegge et forslag til reviderte lover på det kommende årsmøtet. Komiteen består av Åse Killerud og Lena Mjerskaug. Ta gjerne kontakt med en av disse, dersom du har innspill eller forslag til revisjon av lagets lover.

Kommuneplanen 2007 - 2018

Kulturminneverngruppa i Enebakk historielag har nedsatt en komité som skal jobbe med kommuneplanen frem til høringsfristen 1. september 2006. Komiteen består av Åse Killerud, Esther Reiss, Henning Bergersen og Egil Thoresen. Denne gruppen vil befare aktuelle områder og utarbeide et innspill til kommunen.

Omvisning på bygdetunet

Håkon Tysdal forteller de fremmøtte om Enebakk i gamle dager under omvisningen 16. juli. Foto: Jan Svartebekk.

I forrige utgave av Ign omtalte vi det nye omviseropplegget på bygdetunet og etter to (av fire) omvisningsdager, kan man allerede slå fast at dette har vært en suksess. Over 50 personer har allerede vært på omvisning og dette er en økning på flere hundre prosent, sammenliknet med i fjor. Andreas Böhler og de andre i bygdetungruppa kan dermed si seg svært fornøyde med prosjektet og ennå er det to omvisningsdager igjen. De besøkende har ikke bare kommet fra Enebakk, men også flere av nabobygdene har vært representert og noen hadde også tatt med seg sommergjester fra utlandet. Omvisere så langt har vært Jan Svartebekk, Andreas Böhler, Håkon Tysdal og Eva Kristoffersen.

Utflukt til Sagene/Thorshov

Torsdag 15. juni var det duket for årets sommerutflukt og hele 67 personer hadde tatt turen innover til Oslo, for å følge Enebakk historielag og Sagene Torshov historielag på vandring langs Akerselva. Omviser på turen var Erik Stormbo.

Vi startet turen fra Sannerbrua i strålende solskinn og ble guidet forbi mange historiske steder opp langs elva til Fortidsminneforeningens gård Vøyenvollen på Sagene. Der var det pause med kaffe og mineralvann. Etter pausen gikk vi videre oppover til Sagene lunsjbar og deretter tilbake ned langs elva til Sannerbrua. Det var en svært vellykket utflukt!

Det ble en flott tur i strålende solskinn. Foto: Henning Bergersen.

İgnaslekt

ved Kenneth Holter

Kildemateriale for slektsforskere

I forrige nummers slektsspalte omtalte jeg Digitalarkivet, en gullgrube av kilder for slektsforskere. Denne gangen vil jeg ta for meg noen av de forskjellige kildetyperne og hvordan de kan brukes. Dette er ment som en introduksjon for de som er relativt nye i faget, men kan også være en oppfriskning for de som har holdt på med slektsforskning lenge. Det er ganske vanlig at slektsforskere forelsker seg i bygdebøker og kirkebøker og blir stående i stampe når disse kildene synes uttømt. Det finnes mange nyttige kilder som ikke er så kjent blant slektsforskere. Jeg kommer å omtale noen av de mest vanlige nå, og noen av de mer obskure ved en senere anledning.

Eldre slektninger

For en som er helt ny i slektsforskningen, kan det være mye å hente ved å snakke med eldre slektninger, dersom man har noen. Her skal man ha muligheten til å i alle fall få noen navn og omtrentlige årstall, kanskje opplysninger om bosted eller fødested. All informasjon som eldre slektninger kommer med kan være viktige for å finne flere forfedre. Det kan også være at det finnes i familiens eie en familiebibel med slektsopplysninger innskrevet i permen. Disse var vanlige både på 1800- og 1900-tallet; tidvis også før og etter dette.

Dersom man har fulle navn og fødested på forfedre født før ca. 1930, har man muligheten til å gå videre til kirkebøkene (dåpsinnførsler i kirkebøker er beskyttet av lov om personvern, med en klausul på omkring 75 år). Har man navn og bosted til forfedre født før 1900, kan man finne dem i folketellingen av 1900, som kan hjelpe en videre bakover.

Folketellingene

Det er blitt foretatt mange folketellinger i Norge, av disse er det fem som har vært nominative, (så nær som) landsomfattende, har tallet (så nær som) alle innbyggere og som er tilgjengelige for almenheten. Disse ble foretatt henholdsvis i 1801, 1865, 1875, 1891 og 1900 og finnes i original form på Riksarkivet og i Statsarkivene. De fleste er mikrofilmet. Folketellingene 1801, 1865 og 1900 er også blitt digitalisert og er søkbare på Digitalarkivet.

Det finnes også noen manntall, som stort sett lister opp menn (1663-66 og 1701) og folketellinger som begrenser seg til noen deler av landet (bytellingene 1870 og 1885). I folketellingene fra og med 1865 er alle personer oppført med fødested, noe som gjør det enkelt å gjenfinne en person i kirkebøkene (selv om oppført fødested i noen få tilfeller ikke stemmer). Oppgitt alder kan også være unøyaktig i folketellingene, så man bør oftest operere med et visst slingsingsmonn når man går videre kirkebøkene for å finne sine forfedre.

Kirkebøker

De aller eldste kirkebøkene i Norge er fra tidlig på 1600-tallet (Andebu 1623), men i de fleste steder i landet starter de et stykke utpå 1700-tallet (Enebakk 1719), mens man noen steder har vært uheldige og mistet store deler av kirkebøkene i brann (Eidsvoll 1877, det finnes klokkebøker fra 1861). I kirkebøkene har presten (eller klokkeren) skrevet ned opplysninger i forbindelse med dåp, konfirmasjon, giftemål og begravelse.

Noen kirkebøker inneholder også informasjon om dødfødte barn, offentlige skriftemål, inn- og utflyttede fra prestegjeldet, inn- og utmeldte av Statskirken, koppevaksinasjoner m.m. Alle disse opplysningene gir oss muligheten til å følge våre forfedres viktigste begivenheter, og vi kan nøste oss fremover eller bakover (avhengig av hvilken ende vi har begynt i). Noen ganger må vi følge dem gjennom flere sogn for å finne alle bitene i puslespillet, for eksempel har jeg selv en tippoldefar som ble født i Tysnes og som i løpet av livet var innom Bergen, Ålesund, Trondheim (attpå til flere forskjellige menigheter i Trondheim) og Strømsø/Drammen, før han endte opp i Oslo. Denne fattige hattemakeren, med minst 17 barn, er en av de mest interessante skikkelsene på mitt anetre.

*Faksimile av
Kirkebok
for Enebakk
fra 1832.*

Skifteprotokoller

Skiftene forteller oss om arveoppgjøret etter en avdød person, og kan ofte være kilden som endelig beviser et slektsskap, fordi de lister opp alle levende slektninger (arvinger). Skiftene kan også inneholde opplysninger om en anes eiendeler og hvordan disse fordeltes blant arvingene. Særlig nyttige er skifteprotokoller for de periodene det ikke finnes kirkebøker eller folketellinger.

Skifteprotokoller befinner seg i statsarkivene, og for de fleste (i alle fall før 1800) er det utarbeidet indeks-kort, som gjør det lett å lete seg frem. Skifteprotokollene for Akershus begynner henholdsvis 1656 for Aker, 1726 for Follo, 1680 for Nedre Romerike og 1683 for Øvre Romerike.

Sekundærkilder

Ofte når man står i stampe, eller ikke har kunnskaper nok til å komme seg videre, kan det være nyttig å bruke sekundærkilder. En av de viktigste sekundærkildene for slektsforskere er bygdebøkene. Det er laget bygdebøker for en stor del av kommunene i landet, og mange av dem inneholder informasjon om brukere og slekt på gårder og plasser gjennom tidene. En annen nyttig sekundærkilde kan være slektsbøker. Det finnes mange slike bøker om norske slekter, både de med faste slektsnavn og de som regner seg for én slekt, for eksempel ved at de kan føre slekten tilbake til en bestemt stamfar. I disse bøkene kan man finne både aner og fjerne slektninger.

Dessverre er det vokst frem en slags "populærvitenskap" innen profesjonell slektsforskning, hvor lange, sensasjonelle anerekker inneholdende adel og kjentfolk, er blitt viktigere enn kildekritikk og redelighet. Det er derfor viktig at man er skeptisk til sekundærkildene, og så langt det er mulig går til primærkildene for å verifisere opplysningene.

Selv om slektsforskning er en hobby for alle, er det viktig at vi tar et ansvar for ikke å spre feilaktige opplysninger. I arbeid med primærkildene må vi være forsiktige med å trekke konklusjoner som kildene ikke åpner for.

Nyttige internett-adresser:

<http://digitalarkivet.uib.no>

<http://www.arkivverket.no>

Alle henvendelser kan gjøres via post:

Kenneth Holter, Nedre Ila 13 A, leilighet 3E 7018 Trondheim.

E-post: kenneth.holter@gmail.com eller på telefon: 97 60 67 81.

Vi ønsker fortsatt at leserne av Ign kommer med forslag og ønsker til temaer eller slekter som de ønsker omtalt i denne spalten. Vi er avhengige av tips og ønsker fra dere for å gjøre Ignaslekt så spennende og aktuell som mulig. Det kan godt tenkes at en "umulig" forfar eller –mor kan bli utgangspunkt for en artikkel, så ikke nøl med å sende inn spørsmål eller forslag til oss.

Kenneth Holter er født på Larkollen i 1979.
Cand. Mag. med irsk-gælisk grunnfag fra
Universitetet i Oslo, historie grunnfag fra
Høgskolen i Vestfold og arkeologi mellomfag
fra Universitetet i Bergen.

Arbeider i næringsmiddelindustrien og sper på
inntekten med slektsforskeroppdrag.

Foto: Wayne Stanley.

ENEBAKK HISTORIELAG

Styret 2006:

Leder - Andreas Böhler
Nestleder - Åse Killerud
Kasserer - Eva Kristoffersen
Sekretær - Esther Reiss
Styremedlem - Lena Mjerskaug
Styremedlem - Håkon Tysdal
Styremedlem - Svernn Johansen
Varamedlem - Egil Thoresen

Kontakt:

Leder - Andreas Böhler
E-post: andreas@bohler.nu

Redaktør av Ign - Henning Bergersen
E-post: ign@enebakkhistorielag.no

www.enebakkhistorielag.no

IGN © 2006 Enebakk Historielag
ISSN: 1501-4479
Redaktør: Henning Bergersen
Sats: Sirius Produksjoner
Utgeber: Enebakk Historielag
Trykk: BIAS Trykk AS

IGN utkommer 4 ganger pr. år
(februar, juni, august, november)

Stromsborg & Enersen A.s

1912 ENEBAKK

Autorisert elektroentreprenør

Alt innen elektrisk installasjon

Tlf. 64 92 63 00

Fax 64 92 62 20

Email: post@stromsborg.no

E:elfag

NÅR DU TRENGER EN ELEKTRIKER

BYGG- OG TØMMERMESTER

Per-Erik Østlie a.s

1914 YTRE ENEBAKK - Telefon: 64 92 39 39

1914 Ytre Enebakk. Tlf. 64 92 39 39

... din lokale byggmester...

- Fagkunnskap gir trygghet

RØRLEGGERFIRMA

KJELGÅRD AS

Ostvangen 33
1914 Ytre Enebakk
Telefon: 64 92 45 39
Telefax: 64 92 44 83
Bank: Gjensidige NOR
Bank giro: 1645.12.31484
Foretaksreg NO 987 575 352 Mva.

-fagkunnskap gir trygghet

ALT I ARBEID I VVS UTFØRES
LEVERANDØR AV THARMA VARMEPUMPER

BYGG & MESSESYSTEMER

Alt innen bygg,
rehabilitering og messestands

Tlf. 64926052 / Mob. 957 82 407 / 957 82 409

Lillestrømveien 267
1914 Yre Enebakk

Enebakk Regnskapskontor a/s

Din samarbeidspartner innen økonomi

N•A•R•F

- Regnskap - lønn - fakturering
- Årsoppgjør - selvangivelser
 - skatteberegning
 - budsjettering
 - konsulent tjenester

Telefon 64 92 63 03

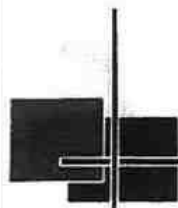
Fax 64 92 71 66

e-post:

e-regnsk@online.no

Krokengveien 10

1912 Enebakk

Malermester Widar Lund

Tlf. 913 55 275 - 950 87 977

Vi utfører: Malerarbeider Ute/inne
Gulvlegging Våtrom
Tapetsering